

Nr 28

Utlåtande i anledning av väckta motioner om rabatter för studerande, militärer och folkpensionärer vid resor på statens järnvägars busslinjer.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I:463 av herrar *Isacson* och *Wallmark* samt II:566 av herr *Wennerfors* hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville uttala, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga järnvägsstyrelsen att ändra bestämmelserna om rabattresa för studerande, militärer och folkpensionärer, så att rabattkorten även blir gällande vid SJ:s busslinjer.

I motionerna påpekas bl. a. att gällande rabatter för såväl studerande som folkpensionärer och värnpliktiga endast avser järnvägarna. Många bor emellertid långt från järnväg men har tillgång till buss. Motsvarande rabattsystem bör därför tillämpas även vid SJ:s busslinjer.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II:566.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från järnvägsstyrelsen, försvarsstaben, försvarets civilförvaltning, skolöverstyrelsen och Sveriges förenade studentkårer.

Järnvägsstyrelsen hänvisar till ett förra året till utskottet avgivet yttrande, vari anfördes:

De nedsättningar i biljettavgifterna, som för närvarande är medgivna i järnvägstrafiken, har styrelsen icke i något fall ansett sig kunna överflytta på busslinjerna. Taxenedsättningar av allmän karaktär skulle, som styrelsen i tidigare sammanhang framhållit, komma att för busstrafiken medföra ett försämrat lönsamhetsläge. Busstrafiken skiljer sig från järnvägstrafiken bl. a. därigenom att busstrafiken arbetar med betydligt mindre driftsenheter, som ifråga om fordonsstorlek och fordonsantal per tur bättre än järnvägen kan anpassas och i verkligheten också anpassas efter resefrekvensen. En ökad belastning på busstrafiken genom allmänna taxenedsättningar utlöser därför kostnadsökningar betydligt snabbare än vad fallet är vid järnvägstrafiken, där man som förut nämnts periodvis har en viss överskottskapacitet att arbeta med.

Med hänsyn till de små eller obefintliga vinstmarginaler, som bussföretagen har att räkna med på de korta resor, som i allmänhet företages i busstrafiken, kan denna icke bära en så kraftig rabatt som 50 %. En nedsättning av här ifrågavarande art kan således inte medgivas med mindre än att kompensation för de minskade intäkterna erhålles genom höjda biljettpriser för andra trafikantgrupper. En sådan taxenedsättning kan styrelsen dock icke förorda utan vill fastmera, så långt detta är möjligt med hänsyn till biltrafikens driftskostnader, eftersträva enhetliga och så låga taxor som möjligt, lika för alla trafikantgrupper.

Även om persontrafiken på järnväg har måst inskränkas eller helt läggas ned på de trafiksvagaste sträckorna kan icke heller detta förhållande i och för sig motivera ett införande av den ifrågasatta nedsättningen på busslinjerna. Enligt hittills tillämpad praxis har järnvägstaxan och därmed sammanhängande nedsättningar icke heller tillåtits att gälla i landsvägstrafik, som ersätter nedlagd järnväg. Alla trafikanter på en ersättande busslinje får betala vanligt bussbiljettpris, oavsett om de tidigare åtnjutit nedsättning på järnväg eller inte.

Försvarets civilförvaltning anför:

Såsom motionärerna erinrat har järnvägsstyrelsen för försvarets del utfärdat särskilda bestämmelser om s k militärrabattbiljetter vid järnvägsresor. Desamma finnas intagna i Tjänstemeddelanden rörande lantförsvaret B 1960 s 152 och 229. Självfallet är det ur försvarets synpunkt ett önskemål, att liknande rabatter skola medgivas även vid resor med SJ busslinjer. Bedömandet av frågan om och i vad mån detta anses böra ske synes i första hand ankomma på järnvägsstyrelsen.

Försvarsstaben erinrar bl. a. om att rabattförmånerna för militären i praktiken reducerats väsentligt genom nedläggningen av järnvägslinjer och genom att rabatterna numera endast gäller värnpliktiga. Särskilt har detta drabbat dem som är bosatta eller tjänstgör på Gotland, i övre Norrland samt inom vissa områden i Västergötland, Östergötland, Värmland, Dalarna och Skåne.

Försvarsstaben framför vidare synpunkter beträffande de olika slag av ledighet som kan användas för hemresa och anför avslutningsvis:

Syftet med ovannämnda ledighetsbestämmelser och värdet härav för den enskilde värnpliktige reduceras emellertid avsevärt, om han saknar de ekonomiska förutsättningarna för att kunna utnyttja den honom medgivna ledigheten. För avlägset boende värnpliktiga inom de järnvägsfattiga områdena av landet — särskilt i inre Norrland och vissa delar av Värmland och Dalarna — skulle en utvidgning av militärrabattsystemet till att gälla även vid SJ buss- och postdilignenslinjer vara ägnat att ekonomiskt underlätta de värnpliktigas hemresemöjligheter. Rättvise- och billighetsskäl tala även för att övriga värnpliktiga, som är hänvisade till resa med andra kommunikationsmedel än järnväg — bl a gäller detta på Gotland tjänstgörande värnpliktiga från fastlandet — erhålla samma rabattförmåner som vid järnvägsresa.

Under hänvisning till det ovan anförda och under förutsättning att försvarskommitténs förslag ang ökning av antalet fria resor från tre till fem genomföres, finner sig chefen för försvarsstaben böra tillstyrka en utredning i syfte att i första hand åstadkomma enhetliga och likvärdiga rabattförmåner vid resor med olika slag av statliga, kommunala och enskilda kommunikationsmedel.

Skolöverstyrelsen framhåller bl. a. önskvärdheten av att studiekostnader för det stora antal elever, som av olika anledningar måste studera på annan ort än hemorten, hålles så låga som möjligt. Styrelsen utvecklar olika synpunkter i denna fråga men gör icke något särskilt uttalande om rabatternas giltighet på busslinjerna.

Sveriges förenade studentkårer säger sig finna det självklart, att det rabattsystem för studerande som tillämpas vid resor på järnväg skall gälla även för resor med SJ:s busslinjer och tillstyrker utredning.

Utskottet

I motionerna hemställs om ett uttalande till Kungl. Maj:t att järnvägsstyrelsen måtte bemyndigas vidtaga sådan ändring i rabattbestämmelserna att rabattkorten för studerande, militärer och folkpensionärer måtte gälla även å busslinjerna.

Frågor om taxemässig likställighet i vad gäller rabatter mellan järnvägs- och busstrafiken har tidigare i olika sammanhang prövats av utskottet (se utskottets utlåtanden nr 2/1954, nr 1/1956, nr 7/1959 och nr 10/1961). Sistnämnda utlåtande gällde motioner om generellt införande för busslinjernas del av samma taxenedsättningar som gäller för järnvägarna.

Utskottet har i sina förenämnda utlåtanden gjort uttalanden av innebörd att det för många trafikanter, särskilt dem som är bosatta i trakter som drabbats av järnvägsnedläggelse och är helt hänvisade till busstrafik, måste uppfattas som en orättvisa att de icke får åtnjuta samma taxenedsättningar som järnvägstrafikanterna. Utskottet har i enlighet härmed starkt understrukit önskvärdheten av att åtgärder i den utsträckning så är möjligt vidtages i syfte att minska olikheterna i taxor mellan trafikmedlen.

Järnvägsstyrelsen har i denna fråga klart uttalat, att busstrafiken icke kan trafikekonomiskt bära samma taxenedsättningar som järnvägarna. Sådana taxenedsättningar på busslinjerna är således icke förenliga med de riktlinjer för taxesättningen som angivits av statsmakterna.

Utskottet inser att de olikartade trafikekonomiska betingelserna för busstrafiken i jämförelse med järnvägstrafiken måste medföra stora svårigheter när det gäller att jämka taxorna för de olika trafikmedlen närmare varandra. Utskottet är också medvetet om att olika för den framtida utformningen av vår trafikpolitik avgörande frågor, däribland trafikapparatens målsättning och taxesystem, är under prövning. En proposition till riksdagen angående riktlinjer för trafikpolitiken, grundad på bl. a. 1953 års trafikutrednings betänkanden, är sålunda att förvänta inom den närmaste tiden. Utskottet finner angeläget framhålla att riksdagens kommande prövning av dessa frågor icke nu bör föregripas men vill i överensstämmelse med sina tidigare ställningstaganden allmänt understryka önskvärdheten av att det i motionerna berörda problemet beaktas inom ramen för de principer för vår trafik- och taxepolitik som kan komma att bli gällande. Spörsmålet bör likaså uppmärksammas när fråga uppstår om särskilt statligt stöd åt viss trafikantgrupp.

Som av det ovan anförda torde framgå, kan utskottet icke förorda bifall till motionsyrkandet. Med hänsyn till frågans vikt vill utskottet emellertid hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I:463 och II:566 i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till kända vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 23 mars 1963

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande: samma som under utlåtande nr 26.